

THE ADJECTIVE IN THE MEDICAL TERMINOLOGY

Eugenia Mincu

Assoc. Prof., PhD, Institute of Philology, Moldova

Abstract: the medical terminology is a field of specialized supplementary knowledge. The medicine terms are conceived as terminological units which bring supplementary knowledge, ensure specialized communication in medicine and own a motivated representation. In the medicine domain specialized knowledge units are of two types:

a) Linguistic units: lexical units (cord, abdomen, intestin etc.), phrase logical units, (Fața lui Hippocrate „the dying symptom”; capul meduzei „sign in the cancerogen affection” etc.) fixed / relatively fixed syntagmic units (cord astenic, coloană vertebrală etc.).

b) Nonlinguistic units: symbols (pharmaceutical terminology: names of vitamins, mineral salts etc.), formulas (pharmaceutical terminology: acids, oxides etc.).

At a morphological level, the linguistic units are referred to nouns, adjectives, and verbs and have the capacity to make references and to classify the information in the medical domain.

Keywords: Medicine, terminology, linguistic unit, adjective.

Introducere

Având drept reper Teoria comunicării terminologice, Maria Teresa Cabré în *La terminologie, une discipline en évolution: le passé, le présent et quelques perspectives* (Cabré, p. 1-12) face o caracteristică a unităților terminologice, menționând următoarele: unitățile terminologice desemnează un câmp de cunoaștere specializată, specific unui domeniu de activitate; unitățile terminologice au caracter poliedric (= intradisciplinar, implică lingvistica, științele cognitive, științele comunicării, pragmatica etc., fiecare disciplină cu o arie proprie de interpretare a unității terminologice); nemijlocit în texte specializate, unitățile prototipice, care reprezintă cunoștințe specializate, sunt unități terminologice.

În medicină, natura logică, în funcție de cunoașterea „lucrurilor”, se referă la **nume** (substantiv), **calitate** (adjectiv), **acțiune** (verb). În articolul de medicină *Aspecte morfologice ale arterei sacrale mediane* (2015), se constată că din totalul de 856 (100%) de cuvinte utilizate, 302 (35,2%) sunt substantive, **268 (31,3%) sunt adjective**, 87 (10,1%) sunt verbe și 199 (23,4%) de cuvinte reprezintă alte părți de vorbire (adverbe, prepoziții, conjuncții, numerale).

În terminologia medicală românească, **împrumuturile din limba franceză sunt pars leonis, mai puține sunt cuvintele din straticum și mai puține – cele formate pe teren românesc.**

Calitatea în terminologia medicală

Dacă substantivul formează nucleul terminologiei medicale, atunci adjectivul este considerat „brâu de apărare”. În terminologia anatomică, adjectivul poate forma termeni complecși – sintagme libere: mâna *dreaptă*, mâna *stângă* etc.; și termeni complecși – sintagme consacrate: *substanță albă* = măduva spinării; *substanță cenușie* = encefal.

De menționat că adjectivele *albă*, *cenușie*, extrase din context, nu mai pot fi raportate la statutul de termen. O altă stare de lucruri o prezintă termenii complecși de tipul: *sept nazal*, *coloană vertebrală*, în care adjectivul detașat de substantive își menține statutul de termen, deoarece derivă de la substantive-termeni: *locomoție* → *locomotor*; *țesut* → *tisular*; *celulă* → *celular*; *digestie* → *digeiv*; *epieli* → *epieli*; *bdmen* → *bdmin* etc., acestea preluând semnificația substantivului.

Criterii de clasificare

La nivel de structură a termenului sintagmatic

În terminologia medicală, persistă termenii complecși formați din două cuvinte: s. → adj.: *fosamandibulară*, *coloana vertebrală*, *palatul moale*, *palatul dur* etc., dar și termeni complecși cu o arhitectonică spectaculoasă (în funcție de complexitatea informațională).

Prezența acestora se explică prin exactitatea în desemnarea anatomică a segmentelor corpului uman:

a) s. → adj. → adj. – *plica palatină transversală*, *nod limfatic profund* etc.;

b) s.

↓

s. → adj. – *cornul ventriculului lateral*, *marginile a osului temporal* etc.;

c) s. → adj.

↓

s. → adj. – *recesul superior al bursei omentale*, *procesul zigomatic al osului frontal* etc.;

d) s. → adj.

↓

s. → adj.

↓

s. – *creasta etmoidală a apofizei frontale a maxilarului* etc.

Structura termenilor, în mare parte, este preluată preponderent din limba latină, iar manualele și studiile de anatomie conțin numeroși termeni sintagmatici în limba latină (Nikolova, 1994).

În articolul *Conformații spațiale ale bursei omentale* (Suman, 2015, p. 112-119), 15 termeni anatomici au o prezență în limba latină: „Cavitatea în cauză, în *decubitus dorsalis*, prezintă un spațiu extrem de larg, în care lichidul patologic se acumulează, ușor, sub stomac și, parțial, în *recessus lienalis*, însă practic nu nimereste în *recessus superior*”.

Concomitent, este utilizată și traducerea termenilor în limba română; astfel, în medicină se atestă sinonimia între termeni latinești *versus* termeni în limba română: „În adâncime, acest spațiu se împarte cu ajutorul plicei gastropancreatice în *recessus lienalis* și în *recessus superior*. Lângă *recesul superior* se află vestibulul bursei omentale și foramenul epiploic” (*ibidem*).

Frecvent, sunt utilizate adjective ca determinante ale termenului complex: *fisura cerebrală orbitală*. Adjectivul *orbitală* se referă nu doar la substantivul *fisură*, ci determină întreaga

îmbinare. O situație similară este prezentă și pentru termenul sintagmatic *creasta occipitală externă*.

Acestea sunt, de regulă, adjective spațiale, utilizate la sfârșitul termenului sintagmatic.

Criteriul morfologic/ derivativ

În mare parte adjectivele sunt de origine latină, împrumuturi din limba franceză și au la bază:

1. Participiul din limba latină:

a) Participiul în genitiv singular *solvēre – solventis* → rom. *solvent*.

Alte exemple:

- Terminologia anatomică și cea histologică: *aferent, eferent, proeminent, ascendent, confluent* etc.

- Terminologia clinică: *alternant, deformant, penetrant, obliterant, latent, incipient, convalescent* etc.

- Terminologia farmaceutică: *adjuvant, anticoagulant, expectorant, repelent* etc.

b) Participiul cu valoare adjectivală, preluat din limba latină: *aorta ascendens* → rom. *aorta ascendentă*; *arythmia alternans* → rom. *aritmie alternată* etc.

c) Participiul pasiv: *stereliso, āre, avi, atum – sterelisātus, a, um* (participiul perfect pasiv) → rom. *sterilizat*; *tero, ěre, trivi, tritum – tritus, a, um* (participiul perfect pasiv) → rom. *triturat*.

Alte exemple:

- Terminologia anatomică și cea histologică: *atașat, compact* etc.

- Terminologia clinică: *lacerat, obturat* etc.

- Terminologia farmaceutică: *depurat, distilat, diluat, filtrat, dizolvat* etc.

2. Substantivele latinești. Cuvântul latin *dolor* „durere” este preluat din aforismul *Rubor, tumor, calor, dolor et functio laesa/ Înroșirea, tumefacția, căldura (= febra), durerea și disfuncția*

semnele clinice în inflamație. Substantivul latin *dolor* este încorporat în categoria adjectivului: *simptom dolor/ doloric, efect antidolor/ antidoloric* etc.

Adjectivele în terminologia medicală sunt formate prin derivare și prin compunere afixoidată.

1) Derivarea adjectivelor:

a) **Prin prefixare.** Derivatele prin prefixare aduc un surplus de informație spațială și sunt utilizate pentru a preciza topografia formațiunii anatomice. Menționăm relațiile de sinonimie și de antonimie dictate de originea lor (greacă sau latină) (Tab.1):

Tabelul 1. Cele mai frecvente prefixe în derivarea adjectivului

Sursa	Interioritate	Exterioritate	Superioritate	Inferioritate	Circularitate
Limba latină	<i>Intra-</i> „în afară”: <i>intracelular,</i> <i>intrauterin</i> etc.	<i>Extra-</i> „în afară”: <i>extrauterin</i> etc.	<i>Supra-</i> „localizarea de asupra unei structuri”: <i>supraclavicular,</i> <i>supraorbital</i> etc.	<i>Sub-</i> „localizarea dedesubtul unei structuri”, „mai puțin”: <i>subcutanat,</i> <i>sublingval</i> etc.	

Limba greacă	<i>Endo-</i> „intern interior”: <i>endocelular, endogen</i> etc.	<i>Exo-</i> „în afară, din afară, extern”: <i>exogen, exocelular</i> etc.	<i>Epi-</i> „deasupra”: <i>Epigastric, epidural</i> etc. <i>Hyper-</i> „de asupra unei norme” (clinică): <i>hipertensiv, hipervitaminoză</i> etc.	<i>Hypo-</i> „sub limita unei norme” (clinică): <i>hipotensiv, hipoglotic</i> etc.	<i>Peri-</i> „alături, împrejur”: <i>pericardial</i> etc.
---------------------	---	--	---	--	--

Dintre cele mai productive prefixe utilizate în procesul de formare a termenilor-adjective, menționăm:

Inter- < lat. *inter* „localizat între formațiunile anatomice”: *intercostal, interarticular* etc.

Infra- < lat. *infra* „sub, mai jos”: *infraclavicular, infraorbital* etc.

Retro- < lat. *retro* „în urmă”: *retromandibular, retroperitoneal* etc.

Peri- < lat. *peri* „în jurul”: *pericardial, periarterial* etc.

Para- < lat. *para* „lângă”: *parasternal, paravaginal* etc.

Pre- < lat. *pre* „înainte de, înaintea”: *prevertebral, prenatal* etc.

Post- < lat. *post* „după”: *postnatal, postganglionar* etc.

Sunt atestate, de asemenea, situații de *prefixare repetată*: *prepericardial*; fenomenul fiind explicat prin necesitatea de precizare terminologică topografică.

b) Prin sufixare (Mârza *et al.*, 2006)(Tab. 2):

Tabelul 2. Situații de formare a adjectivului prin derivare sufixală

Substantivul	Tema substantivului	Adjectivul în limba latină	Adjectivul în limba română
-os			
<i>Fibra, ae, f</i>	<i>Fibr-</i>	<i>Fibrosus, a, um</i>	<i>fibros</i>
<i>Nervus, i, m</i>	<i>Nerv-</i>	<i>Nervosus, a, um</i>	<i>nervos</i>
<i>Petra, ae, f</i>	<i>Petr-</i>	<i>Petrosus, a, um</i>	<i>petros</i>
-ic			
<i>Zygoma, ētis, n</i>	<i>Zygomat-</i>	<i>Zygomaticus, a, um</i>	<i>zigomatic</i>
<i>Lympha, ātis, n</i>	<i>Lymphat-</i>	<i>Lymphaticus, a, um</i>	<i>limfatic</i>
<i>Gaster, tris, f</i>	<i>Gastr-</i>	<i>Gastricus, a, um</i>	<i>gastric</i>
-in			
<i>Canis, is, m</i>	<i>Can-</i>	<i>Caninus, a, um</i>	<i>canin</i>
<i>Palatum, i, n</i>	<i>Palat-</i>	<i>Palatinus, a, um</i>	<i>palatin</i>
-id			
<i>Pterix, pterygis, f</i>	<i>Pterig-</i>	<i>Pterigoideus, a, um</i>	<i>pterigoid</i>
<i>Lambda, ae, f</i>	<i>Lambd-</i>	<i>Lamdoideus, a, um</i>	<i>lambdoid</i>
-al			
<i>Costa, ae, f</i>	<i>Cost-</i>	<i>Costālis, e</i>	<i>costal</i>
<i>Facies, ei, f</i>	<i>Faci-</i>	<i>Faciālis, e</i>	<i>facial</i>
-ar			

<i>Maxilla, ae, f</i>	<i>Maxill-</i>	<i>Maxilāris, e</i>	<i>maxilar</i>
<i>Mandibula, ae, f</i>	<i>Mandibul-</i>	<i>Mandibulāris, e</i>	<i>mandibular</i>

De remarcat faptul că latinescul *-al* alternează cu *-ar*:

Adjectivul în limba latină	Adjectivul în limba română
<i>Pulmonālis, e</i>	<i>Pulmonar</i>
<i>Dentalis, e</i>	<i>Dentar</i>
<i>Lumbālis, e</i>	<i>Lumbar</i>

Sunt prezente și adjective, formate de la același radical, prin intermediul a două sufixe: *musculos* și *muscular*. Primul este preluat din latină: *musculosus, a, um*, frecvent utilizat în vocabularul fundamental, cu sens de „puternic, plin de mușchi”. În medicină, „inima este un organ intern *musculos* central al aparatului circulator, situat în parte stânga a toracelui, care are rolul de a asigura prin contracțiile sale ritmice ... (Sistemul muscular [http:// www.ymed.ro/ sistemul-muscular-generalitati/](http://www.ymed.ro/sistemul-muscular-generalitati/) sistemul Muscular). Al doilea adjectiv este un împrumut din limba franceză *musculaire* „care aparține mușchilor”, „privitor la mușchi”. Termenul este utilizat în terminologia consacrată, dar și în textele de popularizare a medicinei: „Totalitatea mușchilor formează sistemul *muscular*” (*ibidem*).

Adjectivele *median* și *medial* s-au format în baza latinescului *medium, i, n* „mijloc”; în limba de origine fiind prezente formele *medianus, a, um* și *medialis, e*.

În limba română sunt identificate drept sinonime, în terminologia medicală utilizându-se cu predilecție forma *median*: „Tubul intestinului primar împarte mezenterul primitiv, care este situat pe planul *median* al embrionului pe fețele ventrală și dorsală” (Suman, 2015, p. 112-119); forma *medial* fiind utilizată în lingvistică: *vocală medială*.

2. Compunerea afixoidată este utilizată, în special, în terminologia anatomohistologică: *musculocutanat, costoclavicular, brahioradial, labiodentar, oromaxilofacial* etc.: „... partea *posteromediană* a cutiei craniene”, „... corpul uman este un cilindru anteroposterior ...” etc. „Perturbarea circulației *enteromezenterice* poate fi privită ca o ischemie acută sau cronică”.

Anatomo- din *anatomie* este susceptibil a se combina cu termeni autonomi: „În scopul determinării acestor indici „strict vasculari”, este primordială efectuarea unei analize complete *anatomoclinice* a particularităților de vascularizație mezenterică” (*ibidem*, p. 112-119).

Remarcăm tendința de **actualizare a adjectivelor savante**. Astfel, adjectivul latin *medicus, a, um* „lecuitor, curativ” se regăsește într-o serie de termeni, simpli sau complecși:

- **unitate lexicală autonomă**: *Arta Medica* (denumirea revistei de popularizare a medicinei, municipiul Chișinău);
- **parte componentă a unui cuvânt compus**: *AcasaMedica* (serviciu privat de acordare a asistenței medicale la domiciliu; *Infomedica* (Centrul computerizat al USMF „Nicolae Testemițanu”).

Criteriul semantic

În funcție de semnificația pe care o dețin, adjectivele în terminologia medicală indică:

- 1. Apartenența** la un anumit spațiu, respectiv, organ: *cavitate bucală, cutie toracică, cutiecraniană* etc.
- 2. Localizarea** unor procese fiziologice, maladii, intervenții: *fractură craniană, ulcer stomacal* etc.
- 3. Poziția**: *retrocardiacă, retromandibulară* etc.

4. Orientarea în raport cu axele și cu planurile fundamentale ale corpului: *suprafața frontală, laterală, mediană* etc.

În terminologia medicală, sunt prezente adjective latine cu semnificațiile, comparativă și superlativă, concentrate în radical: *inferior, superior, anterior, major* etc.

Spre deosebire de limba latină, unde acestea sunt plasate în finalul termenilor, în limba română situația se menține doar în anumite poziții: s. → adj. → adj.: *sulcus palatinus major* → sulcul palatin *major*; *canalis palatinus major* → *canalul palatin major* etc.

În alte situații, adjectivul are o poziție ordinară:

s. → adj.

↓

s. → adj.: *vena posterioară a atrului stâng* ← *vena atrii dextri posterioară*.

Deseori, pentru a înlocui o sintagmă prea lungă în limba română, se preia termenul din limba latină: *mușchiul cel mai lat al spatelui* → *musculus latissimus dorsi*.

Sunt moștenite și relațiile de sinonimie, antonimie din limba sursă: *vena minima* (venă minimă) ≠ *vena maxima* (venă maximă); *pars superior* (parte superioară) ≠ *pars inferior* (parte inferioară) etc.

Concluzii

Cunoașterea „lucrurilor” medicale implică numele (substantivul), calitatea (adjectivul), acțiunea (verbul). În sistemul terminologic medical, substantivul deține statut de element static și formează nucleul terminologiei medicale în opoziție cu verbul, elementul dinamic.

Dacă substantivul formează nucleul terminologiei medicale, atunci **adjectivul este considerat „brâu de apărare”**. Menționăm adjective ca *albă, cenușie* etc., care extrase din context, nu mai pot fi raportate la statutul de termen și adjective care își mențin statutul de termen, deoarece derivă de la substantive-termeni: *locomoție* → *locomotor*; *țesut* → *tisular*; *celulă* → *celular*; *digeție* → *digeție*; *epiteliu* → *epiteliu*; *bdmen* → *bdmin* etc.

Au fost delimitate mai multe criterii de clasificare a calității în terminologia medicală: structural, morfologic, semantic.

În termeni sintagmatici, adjectivele au rol de precizare a „lucrurilor” de medicină, oferind termenului medical exactitate, și desemnează: apartenența la un anumit spațiu, respectiv, organ: *cavitate bucală, cutie toracică, cutiecraniană* etc.; localizarea unor procese fiziologice, maladii, intervenții: *fractură craniană, ulcer stomacal* etc.; poziția: *retrocardiacă, retromandibulară* etc.; orientarea în raport cu axele și cu planurile fundamentale ale corpului: *suprafața frontală, laterală, mediană* etc.

Limba latină își menține funcția nominativă și poziția permanentă în terminologia medicală și rămâne a fi „limbă de comunicare”, de predare/ învățare a materiei de medicină (anatomie – *musculus latissimus, tuberculum majus, ala maior* etc.), demonstrând o dată în plus că *Non est medicina sine lingua Latina*.

BIBLIOGRAPHY

Cabré M. T. La terminologie, une discipline en évolution: le passé, le présent et quelques perspectives, p.1-12, www.upf.edu/pdi/ dtf/ teresa.../ ca07passe.pdf (vizitat 1.08.2013).
Mârza E. et al. Limba latină și bazele terminologiei medicale. Chișinău, CEP Medicina, 2006.400 p.

Nikolova V. = НиколоваВ., КолеваИ. *Lingua Latina Medicinalis*. Фондация Отворею общество. София: Издательство Рива - АВС- 90, 1994. 210 с.

Sistemul muscular [http:// www.ymed.ro/ sistemul-muscular-generalitati/](http://www.ymed.ro/sistemul-muscular-generalitati/) sistemul Muscular

Suman S. *et al.* Conformații spațiale ale bursei omentale. Angioarhitectonica arterei mezenterice superioare cu privire la ischemia mezenterică cronică. În: *Actual issues of morphology*. Materials of the International Scientific Conference dedicated to 70th year anniversary of Nicolae Testemitsanu State University of Medicine and Pharmacy, Chișinău, October, 15-16, 2015, p. 112-119, p. 119-128.